Európai közjog és politika

Szerkesztette
Kende Tamás – Szűcs Tamás – Jeney Petra

Kiadja a
Wolters Kluwer Hungary Kft.
Budapest, 2018
1117 Budapest, Budafoki út 187–189.
Telefon: +36 (1) 464-5656
Fax: +36 (1) 464-5657
e-mail: info-hu@wolterskluwer.com
www.wolterskluwer.hu

Felelős vezető: Kézdi Katalin, a Wolters Kluwer Kft. ügyvezetője
Kiadásért felelős: dr. Krizsán Brigitta
A kiadványok szerkesztéséért felelős: dr. Rajházi Mónika
Felelős szerkesztő: dr. Szilvási Miklós
Műszaki szerkesztés: Wolters Kluwer Hungary Kft.
Grafikai tervezés: Wolters Kluwer Hungary Kft.
Nyomdai előkészítés: Korrinfo Hungary Kft.
Nyomdai munkálatok: AK Nyomda Kft.
Felelős vezető: Káldor Gábor

ISBN 978 963 295 755 5
Termékkód: YOV1769

Kiadványaink megvásárolhatóak a shop.wolterskluwer.hu webáruházban.

Minden jog fenntartva, beleértve a sokszorosítás és a mű bővített, illetve rövidített változatának kiadási jogát is. A Kiadó írásbeli hozzájárulása nélkül sem a teljes mű, sem annak bármely része semmiféle formában (fotokópia, mikrofilm vagy más hordozó) nem sokszorosítható.

Európai közjog és politika

Szerkesztette
Kende Tamás – Szűcs Tamás – Jeney Petra

Wolters Kluwer Hungary • Budapest, 2018

Szerzők:

Bajtay Péter	XX. Fejezet
Dunay Pál	XI. Fejezet
Iván Gábor	XVIII. Fejezet
Jeney Petra	V. Fejezet, X. Fejezet, XII. Fejezet, XIII. Fejezet, XV. Fejezet, XVI. Fejezet, XVII. Fejezet, XXI. Fejezet
Kajtár Gábor	II. Fejezet, III. Fejezet, IV. Fejezet, XI. Fejezet
Kende Tamás	II. Fejezet, III. Fejezet, IV. Fejezet, V. Fejezet, VII. Fejezet, IX. Fejezet, XI. Fejezet, XII. Fejezet, XIII. Fejezet
Perger István	IX. Fejezet
Sonnevend Pál	XIII. Fejezet, XIV. Fejezet, XVII. Fejezet
Szűcs Tamás	I. Fejezet, VI. Fejezet, VII. Fejezet, VIII. Fejezet, XIX. Fejezet
Zúgó Liliána	XIX. Fejezet

Szerkesztette:
Kende Tamás
Szűcs Tamás
Jeney Petra

A borítón megjelenő kép Sebők Endre alkotása.

Kézirat lezárva:
2018. szeptember 12.

Negyedik, átdolgozott kiadás

© Bajtay Péter, Dunay Pál, Iván Gábor, Jeney Petra, Kajtár Gábor, Kende Tamás, Perger István, Sonnevend Pál, Szűcs Tamás, Zúgó Liliána, Budapest, 2018
© Wolters Kluwer Hungary Kft., Budapest, 2018
© Sebők Endre

Tartalom

Rövidítések jegyzéke 23
Szerkesztői előszó 31
A fogalmak használatáról 33

I. FEJEZET
Az európai integráció története 35

Összefoglaló 36
1. Az európai egység eszméje és az euro-atlanti intézmények kiépülése 37
2. Az Európai Közösségek 41
2.1. 1958–1972: A Hatok Európája 41
2.2. 1973–1989: Az első bővítések 43
3. 1990–2009: Az Európai Unió, Maastrichttól Lisszabonig 48
3.1. A Maastrichti Szerződés és a gazdasági és monetáris unió létrejötte 49
3.2. Az Amszterdami Szerződés és az ehhez kapcsolódó fejlemények 53
3.3. A Nizzai Szerződés és az Európai Alkotmányszerződés tervezete 57
3.4. Az Európai Alkotmányszerződés tagállami fogadtatásától a Lisszaboni Szerződés megszületéséig 60
4. A Lisszaboni Szerződés szerkezete, hatása 62
4.1. A szerződés szerkezete 62
4.2. Milyen fő változásokat eredményezett a Lisszaboni Szerződés? 63
5. Az Európai Unió bővítési folyamata 65
5.1. Az EFTA-államok csatlakozása 65
5.2. A keleti bővítés fő állomásai 66
5.2.1. A csatlakozási tárgyalások előkészületei és struktúrájuk 66
5.2.2. A tizes csatlakozási kör kialakulása és a tárgyalások kulcskérdései 68
5.3. A keleti bővítés mérlege 70
5.4. A 2004 utáni bővítések és az EU szomszédságpolitikája 72
6. Globális kihívások 74
6.1. Európa versenyképességének dilemmái és megoldási javaslatok 77
6.2. Az Európai Unió összetett válsága 80
6.3. Az Európai integráció értékelése 82

II. FEJEZET
Integrációs elméletek 87

Összefoglaló 88
1. Bevezetés 89
2. A funkcionalizmus 91
3. Az eurofóderalizmus 94
4. A neofunkcionalizmus 97
5. A kormányközi megközelítés 101
6. A rezsimelmélet 105
7. Az interdependencia elmélet 107
8. Az összehasonlító politika elméletei 110
8.1. Az új institucionalizmus elméletei 111
8.2. A többszintű kormányzás elmélete 112
9. A racionalisták és reflektivisták vitája – a konstruktivizmus 113

III. FEJEZET
Az Európai Unió felépítése 119

Összefoglaló 120
1. Bevezetés 121
2. Az Unió céljai 121
3. Az Európai Unió tagállamai 122
4. Az Európai Unió székhelyei 124
5. Az Európai Unió hivatalos nyelvei és munkanyelvei 127
6. Az Unió szerkezete 128
6.1. A korábbi pillérszerkezet átalakulása 128
6.2. A Közös Kül-, Biztonság- és Védelempolitika intézményei 131
6.3. Az intézmények közötti hatáskörmegosztás 135
6.4. Az Unió és a tagállamok közötti hatáskörmegosztás, az Unió külső hatáskörei 136
6.5. Az Unió nemzetközi jogi jogalanyisága 137
7. Az Unióban érvényesülő különböző együttműködési modellek 138
7.1. A kormányközi és a közösségi modell 138
7.2. A különböző modellek kölcsönhatása 140
7.3. A megerősített, szorosabb vagy rugalmas együttműködés, flexibilitás . . . 142
7.3.1. A probléma 142
7.3.2. Fogalmak 143
7.3.3. A változó geometria első – nem a megerősített együttműködés körébe tartozó – gyakorlati példái 144
7.3.4. Megerősített együttműködés 151

7.3.5. A megerősített együttműködés első gyakorlati példái 152
7.3.5.1. Az egységes hatályú uniós szabadalom 153
7.3.5.2. Az eltérő állampolgárságú párok válására alkalmazandó jogra vonatkozó szabályozás résztvevői 153
7.3.5.3. Az eltérő állampolgárságú párok válása esetén alkalmazandó vagyonjogi szabályok 154
7.3.5.4. A pénzügyi tranzakciós adó közös rendszere 155
8. Az Európai Unió jogi keretrendszere 157
8.1. Alapító szerződések rendszere 157
8.2. Az uniós tagság és kilépés 160
9. Az Európai Unió intézményi kerete 161
9.1. Intézmények 161
9.1.1. Az Európai Parlament 161
9.1.2. Az Európai Tanács 162
9.1.3. Az Európai Unió Tanácsa 163
9.1.4. Az Európai Bizottság 163
9.1.5. Az Európai Unió Bírósága 164
9.1.6. Az Európai Központi Bank 165
9.1.7. Számvevőszék 165

IV. FEJEZET
Az Európai Unió céljai és alapelvei 167

Összefoglaló 168
1. Bevezetés 169
2. Az Unió alapelvei és értékei (EUSZ 1–3. cikkei) 169
3. Demokratikus elvek (EUSZ 9–12. cikkei) 170
3.1. Képviseleti demokrácia 170
3.2. A demokratikus legitimáció 171
3.3. A nemzeti parlamentek szerepe 172
3.4. Demokratikus „deficit” 173
4. Az alapvető jogok tiszteletben tartása (EUSZ 2., 6. és 7. cikkei) 174
4.1. Az Unió alapjogi elkötelezettsége 174
5. A megkülönböztetés tilalma 175
6. Az Unió alapvető értékeit veszélyeztető helyzetek (EUSZ 7. cikke) 175
7. A tagállamok lojális együttműködése (hűségklauzula) (EUSZ 4. cikke) 184
8. Az intézményekre vonatkozó közös rendelkezések 184
8.1. Intézményi egyensúly elve [EUSZ 13. cikk (2) bekezdése] 185
8.2. Átláthatóság és jó kormányzás 188

V. FEJEZET
Az Unió és a tagállamok közötti hatáskörmegosztás 195

Összefoglaló 196
1. Bevezetés 197
1.1. A hatáskörök fogalma 199
1.2. Vertikális hatáskörmegosztás – a szövetségi paradigma 199
1.3. A hatáskörök megosztása a szövetségi rendszerben 200
2. Az uniós hatáskörök (EUSZ 4. és 5. cikkei) 200
2.1. A korlátozott eseti felhatalmazottság elve 201
2.2. Hatáskör-alapítás az uniós jogban – kifejezett és bennefoglalt hatáskörök 204
2.3. Szerződésbeli jogalapok 208
2.3.1. A jogalap megválasztásának jelentősége 208
2.3.2. A jogalap megválasztásának kritériumai 209
2.3.3. A jogalap vitatása 210
3. A hatáskörök jellemzői 212
4. Kizárólagos, megosztott és párhuzamos hatáskörök 213
4.1. Kizárólagos hatáskörök [EUMSZ 2. cikk (1) bekezdés] 213
4.1.1. Az Unió külső hatáskörei 214
4.1.2. Feltételes kizárólagos hatáskör 214
4.2. Megosztott hatáskörök [EUMSZ 2. cikk (2) bekezdés] (előfoglalás) 217
4.2.1. Általában 217
4.2.2. Megosztott versengő hatáskörök 218
4.2.3. Megosztott szomszédos hatáskörök 219
4.3. Kiegészítő hatáskörök 221
4.4. Párhuzamos hatáskörök – Támogató összehangoló és kiegészítő hatáskörök [EUMSZ 2. cikk (5) bekezdés és EUMSZ 2. cikk (3) bekezdés] 222
4.4.1. További összehangoló hatáskör 223
4.4.2. További támogató és kiegészítő hatáskör 224
4.5. A védelempolitikai hatáskör [EUMSZ 2. cikk (4) bekezdés] 225
4.6. A hatáskörök szabályozása [EUMSZ 2. cikk (6) bekezdés] 225
4.7. A hatáskörökről összefoglalóan 226
5. A hatáskörök gyakorlásának módja és feltételei: a szubszidiaritás és az arányosság elve 227
5.1. A szubszidiaritás elve 227
5.2. Az arányosság elve 230

VI. FEJEZET
Az Európai Tanács 233

Összefoglaló 234
1. Az Európai Tanács létrejötte és jogi státusza 235
2. Az Európai Tanács tagjai, szerepköre és működése 237
2.1. Az Európai Tanács tagjai és elnöke 237
2.2. Az intézmény alapvető feladatai és eljárása 238
2.3. Az Európai Tanács működése 240
3. Az euróövezeti csúcstalálkozó intézménye és szerepe 243
4. Kormányközi konferenciák 244

VII. FEJEZET
Az Európai Unió Tanácsa 249

Összefoglaló 250
1. A Tanács fő jellemzői 251
2. A Tanács formációi és hatásköre 253
3. A tagállamok állandó képviseletei és a Tanács előkészítő szervei 256
3.1. A tagállamok állandó képviseletei és az állandó képviselői poszt 256
3.2. A Tanács előkészítő szervei 257
3.2.1. A COREPER kitüntetett szerepe és viszonya a többi előkészítő szervhez 259
3.2.2. A Tanács munkacsoportjai 261
4. Az Európai Unió Tanácsának elnöksége 263
4.1. A soros elnökség feladatai és fő jellemzői 265
5. A Tanács Főtitkársága 267
6. A tanácsi döntéshozatal 270
6.1. A rendes jogalkotási eljárás 270
6.2. A jogalkotási aktusokról való szavazás formái és sajátosságai 271
6.2.1. A minősített többségi szavazás 272
6.2.2. Az egyhangú, és az egyszerű többségi szavazás 275
6.3. Különleges jogalkotási eljárások 276
6.4. Áthidaló klauzulák és záradékok 276
6.5. A Tanács következtetései és állásfoglalásai 277
6.6. A tanácsi döntéshozatal eljárási szabályai és működési sajátosságai 278
7. A Tanács jogalkotási tevékenysége és a jogi aktusok végrehajtása 280
7.1. A Lisszaboni Szerződésbe foglalt új szabályozás alapjai 280
7.2. Az új komitológiai szabályrendszer 281
7.3. Az új rendszer értékelése 282

VIII. FEJEZET
Az Európai Bizottság 285

Összefoglaló 286
1. Az Európai Bizottság történeti fejlődése 287
1.1. Az intézmény létrejötte és működésének első szakasza (1952–1985) 287
1.2. Delors – Santer – Prodi (1985–2004) 288
1.3. A Barroso-bizottság tíz éve (2004–2014) 291
1.4. A Juncker-bizottság színrelépése és első időszaka (2014–2017) 292
2. Az Európai Bizottság jellege és felépítése 294
2.1. A testület elnöke és tagjai 295
2.2. A bizottsági apparátus belső felépítése 301
2.3. A Bizottság személyi állománya 303
3. A Bizottság működése 303
3.1. Politikai szint 304
3.2. Igazgatási szint 306
4. Feladatok és hatáskörök 308
5. A jogszabály- és politikakezdeményező funkció 309
6. A jogalkotó funkció 310
7. A végrehajtási funkció 314
7.1. A Tanács által delegált hatáskörökkel kapcsolatos végrehajtás 314
7.2. A saját hatáskörben zajló végrehajtás 315
7.3. A végrehajtás ellenőrzése 316
8. Az uniós pénzügyek kezelése 319

IX. FEJEZET 323
Az Európai Parlament 323

Összefoglaló 324
1. Történelmi háttér, a Parlament hatásköreinek bővülése 325
2. Parlament székhelye, munkavégzési helyszínei és munkarendje 326
3. Az Európai Parlament tagjainak megválasztása 328
3.1. A választások európai keretrendszere 328
3.2. Az európai választások sokszínűsége, a nemzeti jogszabályok 329
3.3. Az európai választások kritikája, az EP reformjavaslatai 330
4. Az európai parlamenti képviselők 333
4.1. A képviselői funkció jellemzői 333
4.2. A képviselők mandátuma, mentelmi joga 334
4.3. A képviselők statútuma 334
4.4. Magatartási kódex, átláthatósági nyilvántartás, lobbizás 335
4.5. Megfigyelők 336
4.6. A nyelvi sokszínűség biztosítása 336

5. Parlamenti asszisztensek 337
6. A képviselőcsoportok (frakciók) 337
6.1. A képviselőcsoportok felépítése és működése 338
6.2. Nemzeti küldöttségek (nemzeti delegációk) 340
7. A Parlament tisztségviselői és politikai szervei 341
7.1. A Parlament tisztségviselői és vezető szervei: az elnök, az alelnökök, a quaestorok, az elnökség, az elnökök értekezlete 341
8. A parlamenti bizottságok, küldöttségek, munkacsoportok 343
8.1. Állandó bizottságok (szakbizottságok) 343
8.1.1. A jelentés és a jelentéstevő 344
8.1.2. Koordinátorok és árnyék-jelentéstevők 344
8.1.3. A jelentés útja a szakbizottságban 344
8.1.4. Intézményközi tárgyalások 346
8.2. Egyéb parlamenti bizottsági formációk 346
8.2.1. Ideiglenes különbizottság 346
8.2.2. Vizsgálóbizottság 346
8.3. Küldöttségek (delegációk) 347
8.4. Közös munkacsoportok 347
9. A plenáris ülés 348
9.1. A plenáris ülés napirendje 348
9.2. A plenáris viták és eljárások típusai 348
9.3. Ünnepélyes plenáris ülés 349
9.4. A képviselői hozzászólás a plenáris ülésen 350
9.5. Szavazás a plenáris ülésen 351
9.5.1. A Parlament határozatképessége, módosítások előterjesztése 351
9.5.2. A szavazási eljárás, az elfogadott szöveg kihirdetése 351
10. A Parlament hatáskörei, eljárásai, részvétele a jogalkotásban 352
10.1. Jogalkotási eljárások 352
10.1.1. Rendes jogalkotási eljárás 353
10.1.2. Konzultáció 353
10.1.3. Egyetértés 353
10.1.4. Jogi aktus kezdeményezése 354
10.2. Jelentősebb parlamenti hatáskörök 354
10.2.1. Az Unió saját forrásaival és a költségvetéssel kapcsolatos hatáskörök 354
10.2.2. Alkotmányos jellegű, illetve ratifikálási hatáskörök 355
10.2.3. Intézményi jellegű hatáskörök 356
10.2.3.1. A Parlament önigazgatási joga 357
10.2.3.2. Európai választójog, a Parlament összetétele, európai pártok 357
10.2.3.3. Ideiglenes vizsgálóbizottság felállítása 357
10.2.3.4. Petíciók, polgári kezdeményezés, ombudsman 358

10.2.4. Végrehajtó hatalom és más intézmények ellenőrzése 358
10.2.4.1. A Parlament és a Bizottság kapcsolata 359
10.2.4.2. Bizalmatlansági indítvány a Bizottsággal szemben 360
10.2.4.3. Parlamenti kérdések 360
10.2.4.4. Az Európai Tanács ülései 361
10.2.4.5. A közös kül- és biztonságpolitika ellenőrzése 361
10.2.4.6. Végrehajtási és felhatalmazáson alapuló jogi aktusok, éves általános jelentés 361
10.2.5. Az Európai Unió Bírósága előtti eljárások 362

X. FEJEZET
Az Európai Unió Bírósága 363

Összefoglaló 364
1. Bevezetés 365
2. Joghatósága, szerepe, felépítése 365
3. A Bíróság 367
4. A Törvényszék 368
5. A különös hatáskörű törvényszékek 370
6. A főtanácsnokok 370
7. Az Európai Unió Bíróságának reformja 371

XI. FEJEZET
Az Európai Unió egyéb szervei 375

Összefoglaló 376
1. Az Unió szerveinek általános jellemzői 377
2. Az Unió egyes, a fentiekben be nem mutatott intézményei és központi szervei 378
2.1. Az Európai Központi Bank 378
2.1.1. Felépítése 378
2.2. Az Európai Számvevőszék 380
2.3. Az Európai Ügyészi Hivatal 381
2.4. Az Európai Beruházási Bank 382
2.4.1. Felépítése 382
2.4.2. Hitelezés és garanciavállalás 384
3. Tanácsadó szervek 385
3.1. A Gazdasági és Szociális Bizottság 385
3.2. A Régiók Bizottsága 386
3.3. Az európai ombudsman és az Európai Adatvédelmi Biztos 388

4. Az Európai Unió ügynökségei 390
4.1. Az ügynökségek létrejöttének okai, az ügynökségek funkciója 391
4.2. Az egyes feladatok kihelyezésének korlátai, bírósági kontroll 394
4.3. Az ügynökségek szervezeti felépítése 395

XII. FEJEZET
A jogalkotási és döntéshozatali eljárások az Európai Unióban 397

Összefoglaló 398
1. Bevezetés 399
2. Jogalkotási javaslat 400
2.1. Jogalkotási javaslat joga 400
2.2. Európai polgári kezdeményezés 401
3. Rendes jogalkotási eljárás 403
3.1. Az együttdöntés rendes jogalkotási eljárássá válása 404
3.2. A rendes jogalkotási eljárásra vonatkozó szerződéses rendelkezések 405
3.3. A rendes jogalkotási eljárás szakaszai 406
3.3.1. A rendes jogalkotási eljárás – első olvasat 407
3.3.2. A rendes jogalkotási eljárás – második olvasat 408
3.3.3. A rendes jogalkotási eljárás – egyeztetés és harmadik olvasat 410
3.4. A rendes jogalkotási eljárás a gyakorlatban 410
4. Különleges jogalkotási eljárás 413
4.1. Egyetértési eljárás 413
4.2. Konzultációs eljárás 414
5. Felhatalmazás alapján, illetve végrehajtási hatáskörben elfogadott szabályok 415
5.1. A komitológiarendszer kialakulása és reformja 415
5.2. A felhatalmazás alapján elfogadott szabályok 417
5.3. Végrehajtási hatáskörben elfogadott szabályok 418
6. Szabályozási technikák régi és új formái 422
6.1. A jogharmonizáció új megközelítése 422
6.2. Jobb jogalkotás és önszabályozás 426
6.3. Nyitott koordináció 429
7. Kormányközi döntéshozatali eljárások 429
7.1. Szerződésmódosítás 429
7.1.1. Rendes felülvizsgálati eljárás [EUSZ 48. cikk (2)–(5) bekezdés] . . . 430
7.1.2. Egyszerűsített szerződésmódosítás az unió belső politikáira vonatkozó szerződési részekkel kapcsolatban [EUSZ 48. cikk (6) bekezdés] 431
7.1.3. Többségi döntéshozatalra vagy rendes jogalkotásra áttérés egyszerűsített szerződésmódosítással [EUSZ 48. cikk (7) bekezdés] 431

7.2. Csatlakozás és kilépés 432
7.2.1. Csatlakozás az Európai Unióhoz 432
7.2.2. Kilépés az Európai Unióból 433
7.3. Szankcionáló eljárás az Unió értékeit súlyosan és tartósan megsértő tagállammal szemben (EUSZ 7. cikk) 434
7.4. Megerősített együttműködés 436
7.4.1. A megerősített együttműködés létrehozása 436
7.4.2. Csatlakozás a megerősített együttműködéshez 439
7.4.3. Döntéshozatal a megerősített együttműködés során 439
7.5. Külügyi határozatokra vonatkozó eljárások 440
7.6. Pénzügyi válságkezelés 441
7.7. Kinevezések 442

XIII. FEJEZET
Az uniós jog jellemzői és jogforrási rendje 447

Összefoglaló 448
1. Bevezetés 449
2. Az uniós jog jellemzői 449
2.1. Az uniós jog hatálya 451
2.1.1. Az uniós jog területi hatálya 451
2.1.2. Az uniós jog személyi hatálya 453
2.1.3. Az uniós jog időbeli hatálya 454
2.1.4. Az uniós jog tárgyi hatálya – az Európai Unió hatáskörei 454
3. Az uniós jog forrásai 455
3.1. Általános megjegyzések 455
3.2. Jogforrási kategóriák 456
3.3. Az elsődleges jogforrások 457
3.3.1. Az alapító szerződések 457
3.3.2. Az általános jogelvek 459
3.3.2.1. Az általános jogelvek, mint az Európai Bíróság gyakorlatának eredményei 460
3.3.2.2. Az általános jogelvek megismerési forrásai 461
3.3.2.3. Az általános jogelvek szerződési jogalapja, jelentősége a Lisszaboni Szerződés után 461
3.3.2.4. Az általános jogelvek mibenléte 462
3.4. A másodlagos jogforrások 464
3.4.1. A rendelet 469
3.4.2. Az irányelv 471
3.4.3. A határozat 473
3.4.4. Az ajánlás és a vélemény, valamint az egyéb aktusok 474
3.4.5. Formai követelmények 475
3.4.6. A hierarchia kérdése 476

4. Az Unió nemzetközi jog szerinti szerződései 478
5. A korábbi harmadik pillérben elfogadott kerethatározatok 480
6. A Közös Kül- és Biztonságpolitika keretében elfogadható aktusok 480
7. Az uniós jog forrásainak jelölése és megismerési forrásai 482
7.1. Megjelölés 482
7.2. Megismerési források 483

XIV. FEJEZET
Az uniós jog és a tagállami jog viszonya 485

Összefoglaló 486
1. Bevezetés 487
2. Az uniós jog elsőbbsége 488
2.1. Az uniós jog elsőbbségének lehetséges megalapozásai 488
2.1.1. Az elsőbbség az Európai Unió Bíróságának gyakorlatában 490
2.1.2. A 17. számú Nyilatkozat 493
2.2. Az elsőbbség a nemzeti bírói fórumok gyakorlatában 494
2.2.1. Normatív alapok 494
2.2.2. A tagállami felsőbíróságok gyakorlata 496
2.2.2.1. Németország 497
2.2.2.2. Olaszország 502
2.2.2.3. Franciaország 502
2.2.2.4. Egyesült Királyság 503
3. Az uniós jog közvetlen hatálya 506
3.1. Az EUMSZ közvetlen hatálya 507
3.2. Az általános jogelvek és az Alapjogi Charta közvetlen hatálya 511
3.3. A rendeletek és határozatok közvetlen alkalmazása és hatálya 513
3.3.1. A rendeletek közvetlen hatálya és közvetlen alkalmazandósága 513
3.3.2. A határozatok közvetlen hatálya 514
3.4. Az irányelvek közvetlen hatálya 514
4. A közvetett (értelmezési) hatály 522
5. Az uniós jog alkalmazása a nemzeti bíróságokon 523
5.1. Nemzeti eljárás autonómiája és egyenértékűsége 523
5.2. Hatékony jogvédelem, jogorvoslat és arányosság 524
5.3. Az állam kártérítési felelőssége 525
5.3.1. Az elv megalapozása 525
5.3.2. A tagállam kártérítési felelősségének feltételei 528
6. Az uniós jog végrehajtása 531
6.1. A közvetlen uniós végrehajtás 532
6.2. Tagállami végrehajtás 532
6.3. Igazgatási hálózatok 533

XV. FEJEZET
Az előzetes döntéshozatali eljárás 535

Összefoglaló 536
1. Bevezetés 537
2. Az EUMSZ 267. cikke 537
3. Az előzetes döntéshozatali eljárás szerepe az Unió alkotmányos struktúrájában 539
4. Kérdés megléte és jellege 540
5. A kérdést utaló bíróság vagy törvényszék 541
6. Kérdés utalása – a nemzeti bíróság mérlegelési joga 544
7. Kérdés utalása – kötelezettség 548
8. Kivételek az utalási kötelezettség alól 551
9. A Bíróság rendelkezési joga az elébe utalt kérdések felett 554
10. Sürgősségi előzetes döntéshozatali eljárások 556
11. Az előzetes döntés hatálya 556
12. A nemzeti bíróságok és az európai bíróságok kapcsolatának alakulása az előzetes döntéshozatali eljárás keretében 557

XVI. FEJEZET
Az Európai Unió Bírósága előtt közvetlenül indítható eljárások 563

Összefoglaló 564
1. Bevezetés 565
2. Kötelezettségszegési eljárások 566
2.1. Alapvetés (EUMSZ 258–260. cikk) 566
2.2. A 258. cikk alapján induló kötelezettségszegési eljárás: az érintett kötelezettségek köre, tudomásszerzés és az alperes 568
2.3. EU Pilot eljárás 570
2.4. Informális, adminisztratív szakasz 570
2.5. Formális, bírósági szakasz 573
2.6. A jogsértés megállapításának következményei 574
2.7. Az EUMSZ 260. cikke szerinti átalányösszeg és kényszerítő bírság 576
2.8. A kötelezettségszegési eljárások összefoglalása 578
3. Uniós jogszabályok bírói felülvizsgálata 578
3.1. Semmisségi eljárás (EUMSZ 263. cikk) 579
3.1.1. Megtámadható aktusok köre 580
3.1.2. Privilegizált kérelmezők 583
3.1.3. Nem privilegizált kérelmezők 584
3.1.3.1. A közvetlen érintettség 585
3.1.3.2. A határozatot másnak címezték, de a kérelmező személyesen érintett 586

3.1.3.3. A Plaumann-teszt felülvizsgálatára tett kísérletek 588
3.1.3.4. Végrehajtási intézkedést nem tartalmazó rendeleti jellegű jogi aktusok 590
3.1.4. Uniós jogszabályok jogszerűségének közvetett vitatása (EUMSZ 267. cikk) 593
3.1.5. A jogellenesség és érvénytelenség jogkövetkezményei 594
3.2. Intézkedés elmulasztása (EUMSZ 265. cikk) 595
3.2.1. A kérelmezők köre 596
3.2.2. Megtámadható aktusok köre 597
3.2.3. A mulasztási eljárás következménye 598
3.3. Jogellenességre hivatkozás (EUMSZ 277. cikk) 599
3.3.1. A kérelmezők köre és más eljárási kérdések 600
3.3.2. A jogellenesség következményei 600
3.4. A bírói felülvizsgálat alapjai 601
3.5. Összegzés 603
4. Az Európai Unió kártérítési felelőssége 604
4.1. Az EUMSZ 340. cikke szerinti kártérítési felelőssége, alapvetés 604
4.2. Mérlegelési jogkörben hozott intézkedések 605
4.3. Nem mérlegelési jogkörben hozott intézkedések 608
4.4. Uniós tisztségviselők okozta kár 610
4.5. Uniós jogszabályok 611
4.6. Ok-okozat és kártérítés 612
4.7. Tagállamok és uniós intézmények együttes felelőssége 613
4.8. Összefoglalás 614
5. Az Európai Unió Bírósága előtt indítható egyéb eljárások 614
5.1. Vélemény 615
5.2. Uniós alkalmazottakkal kapcsolatos eljárások 615
5.3. Eljárás választottbírósági kikötés vagy a tagállamok külön megállapodása alapján 615
5.4. Az Európai Központi Bank és a nemzeti központi bankokkal kapcsolatos eljárások 616
5.5. Eljárás szellemi tulajdonjogokkal kapcsolatos vitákban 616
5.6. Eljárás a tagállamok nemzetközi szerződéseiben kikötött joghatóság alapján 617
5.7. Eljárás választottbírósági kikötés vagy a tagállamok külön megállapodása alapján 617
6. Az Európai Unió Bíróságának eljárása 617
6.1. Az eljárás nyelve 618
6.2. Előzetes döntéshozatali eljárás 618
6.3. Közvetlen kereset 618
6.4. Határozathozatal 618
6.5. Fellebbezés 619
6.6. Az eljárás költségei 619

XVII. FEJEZET
Alapjogvédelem az Európai Unióban 623

Összefoglaló 624
1. Bevezetés, történet, trendek 625
2. Az alapjogvédelem kialakulása az Európai Unió Bíróságának gyakorlatában 627
2.1. Az általános jogelvek mint az uniós jog forrása és az alapjogvédelem kerete 628
2.2. Az uniós alapjogvédelem és a tagállamok alkotmányos hagyományai . . . 629
2.3. Az uniós alapjogvédelem és a tagállamok emberi jogi tárgyú nemzetközi szerződései 630
3. Az alapvető jogok az alapító szerződésekben 632
4. Az EU Alapjogi Chartája 635
4.1. A Charta által biztosított jogok 636
4.2. Alapjog-korlátozási mércék 637
4.3. Az uniós alapjogok alkalmazási köre 638
4.3 1. Az uniós alapjogok felhívása uniós aktusokkal szemben 639
4.3.2. Az uniós alapjogok felhívása tagállami aktusokkal szemben 641
4.3.3. Az uniós alapjogok és uniós alapszabadságok 645
4.3.4. Az uniós alapjogok horizontális hatálya 646
5. Az uniós alapjogvédelem és az Emberi Jogok Európai Egyezménye 647
6. Az EU csatlakozása az Emberi Jogok Európai Egyezményéhez 650

XVIII. FEJEZET
Az Európai Unió költségvetése 655

Összefoglaló 656
1. Az Európai Unió költségvetésének elvei 657
1.1. Az egységesség és teljesség elve 657
1.2. Az évenkéntiség elve 658
1.3. A költségvetési egyensúly elve 659
1.4. Az elszámolási egység elve 660
1.5. A globális fedezet elve 660
1.6. A specifikáció elve 661
1.7. A hatékony és eredményes pénzgazdálkodás elve 661
1.8. Az átláthatóság elve 661
2. A költségvetés bevételei 661
2.1. A költségvetési bevételek természete – a saját források létrejötte 661
2.2. A költségvetés egyes bevételei 662
2.2.1. A hagyományos saját források: a vámbevételek és a cukor-hozzájárulás 663
2.2.2. Az áfa alapú forrás 663

2.2.3. A GNI-alapú forrás 664
2.2.4. Az egyéb bevételek 664
3. A költségvetés kiadási oldala 665
3.1. A többéves pénzügyi keret lényege 665
3.2. A költségvetés kiadási szerkezete 666
4. A költségvetés fejlődési szakaszai 668
4.1. A fejlődési szakaszok 668
4.2. A meghatározó fordulópont: az Agenda 2000 vitája 671
5. A Lisszaboni Szerződés által bevezetett új feltételek 675
5.1. Az éves költségvetés elfogadásának rendje 675
5.2 A többéves pénzügyi keret elfogadása 677
6. A 2014–2020-as pénzügyi keret 677
6.1. A 2014–2020-as pénzügyi keretről folytatott vita 677
6.2. A 2014–2020-as pénzügyi keret rendelete 680
6.3. A 2014–2020-as keret félidős felülvizsgálata 684
7. A Brexit lehetséges hatásai az uniós költségvetésre 686
8. Az Unió pénzügyeinek jövője 687

XIX. FEJEZET
A gazdasági és monetáris unió intézményrendszere és fejlődési perspektívái 691

Összefoglaló 692
1. Fogalmi keretek 693
2. Gazdaságpolitikai koordináció szükségszerűsége és formái a GMU-ban 694
3. Közös pénz és monetáris politika 695
3.1. A kezdetektől az euró bevezetéséig 696
3.2. Monetáris politikai döntéshozatal az Unióban 697
3.3. Az uniós monetáris politika intézményrendszere 698
4. Költségvetési politika 699
4.1. A költségvetési politikák összehangolása – a Stabilitási és Növekedési Paktum 700
4.2. A költségvetési politikákkal kapcsolatos döntéshozatal 702
5. Strukturális politikák összehangolása 2010 előtt 703
6. A GMU hiányosságából eredő nehézségek és az ezek kezelését célzó lépések 705
7. A gazdasági kormányzás reformja – a gazdaságpolitikai koordináció újításai 2010 után 708
7.1. A költségvetési koordináció reformja (a „hatos” és a „kettes” csomag) 708
7.2. A makroegyensúlytalansági eljárás 710

7.3. Az európai szemeszter 711
7.4. Az Európa 2020 stratégia félidei mérlege 716
8. A gazdasági és monetáris unió perspektívái 719

XX. FEJEZET
Az Európai Unió külkapcsolati rendszere 725

Összefoglaló 726
1. Értékek, elvek és célok az Európai Unió külkapcsolati rendszerében a Lisszaboni Szerződés tükrében 727
2. Az Európai Unió jogalanyisága, külső hatáskörei, eljárásrendje, döntéshozatali mechanizmusa 728
2.1. Nemzetközi jogalanyiság 728
2.2. Uniós hatáskörök, döntések 728
2.2.1. Közös Kereskedelempolitika 728
2.2.2. Fejlesztéspolitika és humanitárius segély 729
2.2.3. Uniós költségvetés 729
2.3. Kormányközi hatáskörök 730
3. Az uniós külkapcsolati rendszer szereplői 731
3.1. Az Európai Tanács 731
3.2. Az Európai Unió Tanácsa 732
3.3. Az Európai Bizottság 734
3.4. Az Unió külügyi és biztonságpolitikai főképviselője/bizottsági alelnök 735
3.4.1. Az Európai Külügyi Szolgálat 736
3.5. Az Európai Parlament 741
4. Az uniós külkapcsolati rendszer eszközei 742
4.1. Gazdasági eszközök 744
4.1.1 Nemzetközi megállapodások 744
4.1.2. Uniós szankciók 745
4.2. Diplomáciai eszközök 746
4.3. Katonai eszközök 746
5. Az Európai Unió és a nemzetközi szervezetek 748
5.1. Az Unió státusza a nemzetközi szervezetekben 748
5.2. Az Unió képviselete a nemzetközi szervezetekben és globális fórumokon 749
5.2.1. Az EU az ENSZ-ben 750
5.2.2. Az EU a Nemzetközi Pénzügyi Szervezetekben 751
5.2.3. Az EU a globális fórumokon (a Gx-rendszer: G-7, G-8, G-20) 751

XXI. FEJEZET

Az Európai Unió és Magyarország 755

Összefoglaló 756
1. Bevezetés 757
2. A csatlakozás alkotmányos és nemzetközi jogi előfeltételei 757
2.1. Az uniós csatlakozás sajátosságai 757
2.2. Az európai egység mint az Alaptörvényben foglalt államcél 759
2.3. A csatlakozás Alaptörvényben foglalt alaki feltétele 760
2.4. A csatlakozás Alaptörvényből következő anyagi feltételei 761
2.4.1. Hatáskör-átruházás az Európa-klauzulában 761
2.4.2. A hatáskör-átruházás Alaptörvényből eredő korlátai 764
2.5. A csatlakozás feltételei az Európai Unió jogában 767
2.6. A Csatlakozási Szerződés 767
2.6.1. A Csatlakozási Szerződés szerkezete 767
2.6.2. A derogációk és azok magyar vonatkozásai 769
3. Magyarország az Európai Unió intézményeiben 769
3.1. A kormányzati álláspont kialakítása és egyeztetése Magyarországon 770
3.1.1. Röviden az előzményekről 770
3.1.2. Az európai ügyek magyarországi koordinációjának intézményi keretei 771
3.1.3. Az európai ügyek koordinációjának tárcaközi mechanizmusa és döntési szintjei 773
4. A magyar Országgyűlés szerepe uniós ügyekben 774
4.1. A tagállami parlamentek szerepe általában 774
4.2. A Kormány és az Országgyűlés az európai uniós ügyekben történő együttműködésének hazai szabályai 775
4.2.1. A Kormány parlamenti ellenőrzése: az egyeztetési eljárás 777
4.3. Szubszidiaritás és arányosság vizsgálata 779
4.4. Az Országgyűlés egyéb ellenőrzési jogosítványai 780
4.5. Európai parlamenti választások Magyarországon 780
5. A magyar jog és az uniós jog kapcsolata 781
5.1. Jogharmonizáció 781
5.1.1. Jogharmonizáció az Európai Unióhoz történő csatlakozás előtt 781
5.1.2. Jogharmonizáció az Európai Unióhoz történő csatlakozás után 784
6. Az Európai Unió Bírósága és Magyarország 786
6.1. Magyarország az Európai Unió Bírósága előtti eljárásokban 786
6.1.1. Magyarország ellen indított kötelezettségszegési eljárások 787
6.2. Az előzetes döntéshozatali eljárás hazai szabályai 790
6.2.1. A magyar szabályozás főbb elemei 790
6.2.2. Az előzetes döntéshozatali eljárásra vonatkozó rendelkezések a polgári eljárásjogban 791

6.2.3. Az előzetes döntéshozatali eljárásra vonatkozó rendelkezések a büntető eljárásjogban 796
6.2.4. Az előzetes döntéshozatali eljárás hazai gyakorlata és statisztikái 797

Tárgymutató 799

Rövidítések jegyzéke

AB	Alkotmánybíróság
ACP	African, Caribbean and Pacific States (Afrikai, Karib-tengeri és Csendes-óceáni államok – AKCS)
AGRI	Európai Bizottság Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Főigazgatóság
ALDE	Liberálisok és Demokraták Szövetsége Európáért képviselőcsoport
AKCS	Afrikai, Karib-tengeri és Csendes-óceáni államok
ALDE	Liberálisok és Demokraták Szövetsége Európáért (európai parlamenti párt)
All ER	All England Law Reports
ASEAN	Association of Southeast Asian Nations
ASZ	Amszterdami Szerződés
ÁÜT	Általános Ügyek Tanácsa
BIP	Bel- és Igazságügyi Politika
BUDG	Európai Bizottság Költségvetési Főigazgatóság
Bull	Bulletin of the European Union
BVerfGE	Bundesverfassungsgericht (Német Szövetségi Alkotmánybíróság)
Cedefop	Európai Szakképzés-fejlesztési Központ
CEFTA	Central European Free Trade Association (Közép-európai Szabadkereskedelmi Szervezet)
CELEX	Közösségi jogi elektronikus adatbázis
CEN	Európai Szabványügyi Bizottság
CENELEC	Európai Elektrotechnikai Szabványügyi Bizottság
CEPOL	Európai Rendőrakadémia
CETA	Comprehensive Economic and Trade Agreement (EU–Kanada szabadkereskedelmi megállapodás)
CFSP	Common Foreign and Security Policy (Közös kül- és biztonságpolitika – KKBP)
CIVCOM	Polgári Válságkezelő Bizottság
CLIMA	Európai Bizottság Éghajlat-politikai Főigazgatóság
CNECT	Európai Bizottság Tartalmak, Technológiák és Kommunikációs Hálózatok Főigazgatóság
COAFR	Afrika munkacsoport

COMP	Európai Bizottság Versenypolitikai Főigazgatóság
COREPER	Comité des Representatives Permanents (Állandó Képviselők Bizottsága)
COREU/ CORTESY	Európai levelezőrendszer
COSI	Committee on Internal Security (Belbiztonsági Bizottság)
COTER	Terrorizmus munkacsoport
COWEB	Nyugat-balkán munkacsoport
CPVO	Európai Növényfajta-hivatal
DEVCO	Európai Bizottság Nemzetközi együttműködés és fejlesztés Főigazgatóság
DG	Directorate General (Főigazgatóság)
DGT	Európai Bizottság Fordítási Főigazgatóság
DIGIT	Európai Bizottság Informatikai Főigazgatóság
EAC	Európai Bizottság Oktatásügyi, Ifjúságpolitikai, Sportügyi és Kulturális Főigazgatóság
EAR	Európai Újjáépítési Ügynökség
EASA	Európai Repülésbiztonsági Ügynökség
EB	Európai Bizottság
EBB	Európai Beruházási Bank
EBESZ	Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet
EBH	Európai Bankhatóság
EBHT	Európai Bírósági Határozatok Tára
EBRD	European Bank of Reconstruction and Development (Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank)
EC	European Communities (Európai Közösség – EK)
ECDC	Európai Betegségmegelőzési és Járványvédelmi Központ
ECFIN	Európai Bizottság Gazdasági és Pénzügyi Főigazgatóság
ECHA	Európai Vegyianyag-ügynökség
ECHO	Európai Bizottság Európai Polgári Védelem és Humanitárius Segítségnyújtási Műveletek Főigazgatóság
ECJ	European Court of Justice (Európai Bíróság)
ECOFIN	Gazdasági és Pénzügyminiszterek Tanácsa
ECR	European Court Reports
ECR	Európai Konzervatívok és Reformerek képviselőcsoport
ECSC	European Coal and Steel Community (Európai Szén- és Acélközösség – ESZAK)
ECtHR	European Court of Human Rights
ECU	European Currency Unit
EDA	European Defence Agency (Európai Védelmi Ügynökség)

EEA	European Economic Area (Európai Gazdasági Térség – EGT)
EEA	European Environment Agency (Európai Környezetvédelmi Ügynökség)
EEC	European Economic Community (Európai Gazdasági Közösség – EGK)
EEO	Egységes Európai Okmány
EFA	Európai Fejlesztési Alap
EFC	Európai Tanács Gazdasági és Pénzügyi Bizottság
EFCA	European Fisheries Control Agency (Európai Halászati Ellenőrző Hivatal)
EFDD	A Szabadság és Közvetlen Demokrácia Európája képviselőcsoport
EFSA	European Food Safety Authority (Európai Élelmiszerbiztonsági Hatóság)
EFSF	European Financial Stability Facility (Európai Pénzügyi Stabilitási Eszköz)
EFSM	European Financial Stability Mechanism (Európai Pénzügyi Stabilitási Mechanizmus)
EFTA	European Free Trade Association (Európai Szabadkereskedelmi Társulás)
EGK	Európai Gazdasági Közösség
EGSA	European Global Navigation Satellite Systems Agency (Európai GNSS Felügyelő Hatóság)
EGT	Európai Gazdasági Térség
EHRR	European Human Rights Report
E.H.L.R.	European Human Rights Law Report
EIB	European Investment Bank (Európai Beruházási Bank – EBB)
EiT	Európai Tanács
EJEB	Emberi Jogok Európai Bírósága
EJEE	Emberi Jogok Európai Egyezménye
EK	Európai Közösség
EKB	Európai Központi Bank
EKSZ	Európai Közösséget létrehozó Szerződés
EKTB	Európai Koordinációs Tárcaközi Bizottság
EM	Európai Megállapodás
EMA	European Medicines Agency (Európai Gyógyszerügynökség)
EMCO	Európai Tanács Foglalkoztatási Bizottság
EMI	European Monetary Institute (Európai Monetáris Intézet)
EMOGA	Európai Mezőgazdasági Organizációs és Garancia Alap
EMPL	Európai Bizottság A Foglalkoztatás, a Szociális Ügyek és a Társadalmi Befogadás Főigazgatósága

EMS	European Monetary System (Európai Monetáris Rendszer)
EMSA	European Maritime Safety Agency (Európai Tengerbiztonsági Ügynökség)
EMU	Economic and Monetary Union (gazdasági és monetáris unió – GMU)
ENER	Európai Bizottság Energiaügyi Főigazgatóság
ENF	Nemzetek és Szabadság Európája képviselőcsoport
ENISA	European Union Agency for Network and Information Security (Európai Hálózat- és Információbiztonsági Ügynökség)
ENSZ	Egyesült Nemzetek Szervezete
ENSZ BT	ENSZ Biztonsági Tanácsa
ENV	Európai Bizottság Környezetvédelmi Főigazgatóság
EP	Európai Parlament
EPC	European Political Cooperation (Európai Politikai Együttműködés)
EPC	Európai Tanács Gazdaságpolitikai Bizottság
EPP	Európai Néppárt (Kereszténydemokraták) képviselőcsoport
EPPO	European Public Prosecutor's Office (Európai Ügyészi Hivatal)
ERA	European Research Area (Európai Kutatási Térség)
ERA	European Union Agency for Railways (Európai Vasúti Ügynökség)
ERDF	European Regional Development Fund (Európai Regionális Fejlesztési Alap)
ERTA	European Road Transport Agreement (Európai Közúti Szállítási Egyezmény)
ESZ	Európai Parlament Eljárási Szabályzata
ESZAK	Európai Szén- és Acélközösség
ET	Európa Tanács
ETF	European Training Foundation (Európai Képzési Alapítvány)
ETSI	European Telecommunications Standards Institute (Európai Távközlési Szabványügyi Intézet)
EU	Európai Unió
EUI	European University Institute
EUISS	European Union Institute for Security Studies (Európai Unió Biztonságpolitikai Intézete)
EUKB	Európai Unió Katonai Bizottsága
EUMSZ	Európai Unió Működéséről szóló Szerződés
Euratom	Európai Atomenergia Közösség
Eurojust	Európai Unió Európai Igazságügyi Együttműködési Egysége
Europol	Európai Rendőrségi Hivatal
EUROSTAT	Európai Közösségek Statisztikai Hivatala
EUSZ	Európai Unióról szóló Szerződés

EVK	Európai Védelmi Közösség
FAO	Food and Agricultural Organization (Élelmezésügyi és Mezőgazdasági Világszervezet)
FÁK	Független Államok Közössége
FISMA	Európai Bizottság Pénzügyi Stabilitás, a Pénzügyi Szolgáltatások és a Tőkepiaci Unió Főigazgatóság
FRA	European Union Agency for Fundamental Rights (Európai Alapjogi Ügynökség)
GATT	General Agreement on Tariffs and Trade (Általános Vám- és Kereskedelmi Megállapodás)
GDP	Gross Domestic Product (bruttó hazai termék)
GMU	Gazdasági és monetáris unió
GNI	Gross National Income (bruttó nemzeti jövedelem)
GNP	Gross National Product (bruttó nemzeti termék – BNT)
Greens/EFA	A Zöldek/Európai Szabad Szövetség képviselőcsoport
GROW	Európai Bizottság Belső Piaci, Ipar-, Vállalkozás- és Kkv-politikai Főigazgatóság
GSP	General System of Preferences (Általános Preferencia Rendszer)
GSZB	Gazdasági és Szociális Bizottság
GUE/NGL	Európai Baloldal/Északi Zöld Baloldal képviselőcsoport
HL	Az Európai Unió Hivatalos Lapja
HOME	Európai Bizottság Migrációügyi és Uniós Belügyi Főigazgatóság
HR	Európai Bizottság Humánerőforrásügyi és Biztonsági Főigazgatóság
IB	Bel- és igazságügy
IGC	Intergovernmental Conference (Kormányközi Konferencia – KK)
IMF	International Monetary Fund (Nemzetközi Valutaalap)
IMP	Integrated Maritime Policy (Integrált tengerpolitika)
IPCR/SCI	Uniós politikai szintű integrált válságelhárítás és a szolidaritási klauzula végrehajtása
ISO	International Standardisation Office (Nemzetközi Szabványügyi Hivatal)
ISPA	Instrument for Structural Policies for Pre-Accession (EU előcsatlakozási infrastruktúra fejlesztési támogatási program)
ITER	Nemzetközi Termonukleáris Kísérleti Reaktor
JCMS	Journal of Common Market Studies
JO	Journal Officiel (a Hivatalos lap francia elnevezése)
JRC	Joint Research Centre (Közös Kutatóközpont)
JUST	Európai Bizottság Jogérvényesülési és Fogyasztópolitikai Főigazgatóság
LSZ	Lisszaboni Szerződés

KAP	Közös agrárpolitika
KBER	Központi Bankok Európai Rendszere
KBVP	Közös biztonság- és védelempolitika
KGST	Kölcsönös Gazdasági Segítségnyújtás Tanácsa
KK	Kormányközi Konferencia
KKBP	Közös kül- és biztonságpolitika
KPB	Kereskedelempolitikai Bizottság
KÜT	Külügyek Tanácsa
LI	Liberal Intergovernmentalism (liberális kormányközi megközelítés)
MARE	Európai Bizottság Tengerügyi és Halászati Főigazgatóság
MEDA	Az Európai Unió Mediterrán Partnerségi Programja
MEP	Member of European Parliament (az Európai Parlament tagja)
MFF	Multiannual Financial Framework (Többéves Pénzügyi Keret)
MLG	Multi-level governance (többszintű kormányzás)
MOVE	Európai Bizottság Mobilitáspolitikai és Közlekedési Főigazgatóság
NAFTA	North American Free Trade Association (Észak-amerikai Szabadkereskedelmi Szervezet)
NATO	North Atlantic Treaty Organisation (Észak-atlanti Szerződés Szervezete)
NEAR	Európai Bizottság Az Európai Szomszédságpolitika és a Csatlakozási Tárgyalások Főigazgatósága
NGO	Non-Governmental Organisation
NI	Független képviselők (Egyik képviselőcsoporthoz sem tartozó képviselők)
NYEU	Nyugat-Európai Unió
ODA	Official Development Aid (Hivatalos fejlesztési segélyek)
OECD	Organization for Economic Cooperation and Development (A Gazdasági Együttműködés és Fejlesztés Szervezete)
OEEC	Organization of European Economic Cooperation (Az Európai Gazdasági Együttműködés Szervezete)
OJ	Official Journal (Hivatalos Lap – HL)
OLAF	Európai Csalás Elleni Hivatal
OMC	Open Method of Coordination (nyitott koordináció módszere)
OPEC	Organization of the Petroleum Exporting Countries (Olajexportáló Országok Nemzetközi Szervezete)
OSHA	Európai Munkahelyi Biztonsági és Egészségvédelmi Ügynökség
PHARE	Poland and Hungary Assistance with Restructuring the Economy (EU támogatási program)
PMG	Katonapolitikai kérdésekkel foglalkozó csoport
PMO	Egyéni Jogosultságok Kezelési és Elszámolási Hivatala

PNR	Passenger Name Records (utas-nyilvántartási adatállomány)
PROAPP	A Szerződésekhez csatolt 36. Jegyzőkönyv 10. cikkének alkalmazása
PSC	Political and Security Committee [Politikai és Biztonsági Bizottság (PBB)]
RB	Régiók Bizottsága
REFIT	Regulatory Fittness and Performance Programme (Célravezető és hatásos szabályozás program)
REGIO	Európai Bizottság Regionális és Várospolitikai Főigazgatóság
REIO	Regional Economic Integration Organization (Regionális Gazdasági Integrációs Szervezetek)
RELEX	A külkapcsolati tanácsosok tanácsi munkacsoportja
RSZ	Római Szerződés
RTD	Európai Bizottság Kutatási és Innovációs Főigazgatóság
S–D	Szocialisták és Demokraták Progresszív Szövetsége az Európai Parlamentben képviselőcsoport
SANTE	Európai Bizottság Egészségügyi és Élelmiszerbiztonsági Főigazgatóság
SAPARD	EU mezőgazdasági támogatási program a tagjelölteknek
Satcen	Európai Unió Műholdközpontja
SCIC	Európai Bizottság Tolmácsolási Főigazgatóság
SGP	Stability and Growth Pact (Stabilitási és Növekedési Paktum)
SPC	Európai Tanács Szociális Védelmi Bizottság
SRM	Single Resolution Mechanism (Egységes Szanálási Mechanizmus)
SZU	Szovjetunió
TACIS	FÁK országainak és Mongóliának nyújtott szakértői támogatás
TAXUD	Európai Bizottság Adóügyi és Vámuniós Főigazgatóság
TF	Tanács Főtitkársága
TÖK	Támogató, összehangoló vagy kiegészítő hatáskör
TRADE	Európai Bizottság Kereskedelmi Főigazgatóság
TRIPS	The Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights (Szellemi Tulajdonjogok Kereskedelmi Vonzatairól szóló Megállapodás)
WEU	Western European Union (Nyugat Európai Unió – NYEU)
WTO	World Trade Organisation (Világkereskedelmi Szervezet)
Zaörv	Zeitschrift für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht

Szerkesztői előszó

Az *Európai közjog és politika* című könyv legutóbbi, 2007-es megjelenése óta mind az integrációs folyamat egészét, mind a magyar–EU kapcsolatokat illetően alapvető politikai, strukturális, gazdasági és jogi-intézményi változásoknak lehettünk tanúi. Ennek következtében elkerülhetetlenné vált a kiadvány jelentős tartalmi és szerkezeti átdolgozása. Könyvünk az Európai Unió intézményrendszerének és döntéshozatali mechanizmusának részletes bemutatására vállalkozik, és ezzel kiegészíti a legutóbb 2015-ben felújított, *Bevezetés az Európai Unió politikáiba* című kötetünket is, amely az uniós politikákról ad képet. A két könyv együttesen átfogó ismertetést nyújt mind az Európai Unió intézményi és strukturális vonatkozásairól, mind fő ágazati politikáiról.

A XXI. század első évtizedének második felétől indult és máig tartó, komplex válság következményeként az Európai Uniónak szembe kellett néznie az egyre erőteljesebben kibontakozó globalizációs folyamatokkal, valamint részben ehhez kapcsolódva versenyképességi és társadalomszerkezeti problémákkal, illetve saját közvéleményének bizalomvesztésével is. Saját polgárai az EU-tól több kézzelfogható eredményt várnak, ám ezzel egy időben többségük visszautasítja egy „európai szuperállam" gondolatát. Az egyesült Európának mindeközben egy gyorsan változó, sokszereplős nemzetközi színtéren kell helyt állnia, s a kialakulóban lévő új világrendben csak akkor tud meghatározó szerepet játszani, ha hatékonyabbá és versenyképesebbé válik. Ennek elsődleges eszköze az uniós politikák helyes meghatározása, majd mind ezek, mind az Európa 2020 stratégia egységes politikai akarattal való teljes körű végrehajtása lenne. A megvalósítás azonban igen nehéz gazdasági és politikai közegben zajlik, Európában egyre erősödő társadalmi feszültség alakult ki. Nőtt a társadalmi és gazdasági egyenlőtlenség, s nem csak egy-egy tagállamon, de az eurózónán belül is egyre nagyobb problémát jelent. A pénzügyi válság hatására növekedtek a tagállamok gazdasági teljesítőképessége közti különbségek, a menekültválság demográfiai, szociális, és biztonsági kihívásai pedig egyre súlyosabbak. Mindennek kezeletlensége az EU jelenlegi kereteinek szétfeszítéséhez vezethet, több tagállamban is megnövekedett a hagyományos európai integrációs konszenzust megkérdőjelező radikális politikai formációk támogatottsága. A 2016 júniusi brit népszavazás eredménye megerősítette e kétségeket és az újraértékelés igényét. A reális helyzetértékeléshez azonban hozzátartozik, hogy az Európai Unió globális mércével mérve továbbra is az alapvető emberi és szabadságjogok legmagasabb fokú érvényesülését, valamint

kimagasló társadalmi jólétet biztosít. A kétségtelen feszültségek ellenére az életkörülmények ma Európában változatlanul lényegesen jobbak, mint a világ országainak túlnyomó többségében.

A korábbi kiadások jól bevált gyakorlatát követve, szerzőink között neves egyetemi oktatók mellett EU tisztviselők, valamint fiatal kutatók is szerepelnek. Az elméleti megfontolások mellett így kitérhettünk az egyes intézmények és végrehajtási mechanizmusok működésével kapcsolatos konkrét, gyakorlati tapasztalatokra és „műhelytitkokra" egyaránt.

A könyv első része az Európai Unió kialakulását, felépítését és alapelveit tárgyalja, a második részben pedig az uniós intézményrendszert mutatjuk be, megkülönböztetett figyelmet fordítva annak öt legfőbb elemére. Az Európai Unió jogrendszerének beható elemzésére a harmadik rész vállalkozik, míg végül külön részt szentelünk az Unió pénzügyi és külkapcsolati rendszerének, amely az elmúlt tíz év egyik legdinamikusabban fejlődő területe, részben a válság okozta szükséghelyzet hozadékaként. A könyv lezárásaként különálló egységben tárgyaljuk Magyarország szerepét és helyét az Európai Unióban.

A szerkesztői alapelvek között szerepelt, hogy valamennyi fejezet a legutóbbi időszak eseményeire összpontosítson, így értelemszerűen a Lisszaboni Szerződés 2009-es hatálybalépése óta történt fejlemények kapnak központi szerepet. A kéziratok többsége 2016-ban készült, de lehetőség szerint 2017 első felének főbb eseményeit is megjelenítettük, a 2018 őszi kiadásban pedig már szerepelnek az időközben bekövetkezett legfontosabb változások.

A szerkesztők köszönetet mondanak a szerzőknek munkájukért, a kiadónak a szervezési feladatok hatékony ellátásáért és családtagjaiknak a türelmükért. Külön köszönet Valki Lászlónak, Kardos Gábornak, Nagy Boldizsárnak, Sulyok Katalinnak, Szűcs Ádámnak és Juhász Kittinek a kézirattal kapcsolatos megjegyzéseikért és kritikáikért és Mihálovits Tamásnak a könyv szerkesztéséhez nyújtott technikai segítségért.

Az I., VI., VII., VIII., IX., XVIII., XIX. és XX. Fejezetben foglaltak szerzőik/társszerzőik véleményét tükrözik, és semmiképpen sem tekinthetőek az Európai Bizottság, az Európai Unió Tanácsa, az Európai Tanács vagy az Európai Parlament álláspontjának.

A fogalmak használatáról

Ebben a könyvben az alábbi fogalmakat az alábbi értelemben használjuk:

EGK: Az Európai Gazdasági Közösség nemzetközi szervezet volt, amelyet 1957-ben a római szerződéssel alapított meg hat állam. 1967-től közös intézményrendszere volt az ESZAK-kal és az Euratommal. 1993-tól a szervezet neve Európai Közösségre (EK) változott.

EK – Európai Közösség: 1993-tól 2009-ig az Európai Unió három pillére közül az első, a közösségi pillér, ami magába foglalta az Európai Atomenergia Közösséget (Euratom) és az Európai Szén- és Acélközösséget (ESZAK) is.

EK – Európai Közösségek: 1967-től 1993-ig az Európai Szén- és Acélközösség (ESZAK), az Európai Gazdasági Közösség (EGK) és az Európai Atomenergia Közösség (Euratom) közös neve.

Egyesült Királyság: Az Egyesült Királyság négy területből áll, melyek a következőek: Anglia, Skócia, Észak-Írország és Wales. E területek közös hivatalos neve Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királysága (United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland). Ennek rövidítése a United Kingdom, azaz Egyesült Királyság. Nagy-Britannia Angliát, Skóciát és Walest foglalja magába, Észak-Írországot nem. Az Európai Uniónak az Egyesült Királyság a tagja előreláthatólag 2019 márciusáig, tehát Észak-Írország is.

ESZAK: Az Európai Szén- és Acélközösséget – más néven Montánuniót – 1951-ben alapította 6 állam az acél- és szénkészletek kezelésére. A szervezet szervei 1967-ben összeolvadtak az Euroratom és az EGK szerveivel. A szervezet 1952 és 2002 között működött.

Euratom: Európai Atomenergia Közösség néven hozott létre nemzetközi szervezetet Rómában hat állam 1957-ben. A szerződés a mai napig is létezik, de szervezetrendszere egybeolvadt az Európai Unió intézményrendszerével.

Európai Unió Működéséről szóló Szerződés: A Lisszaboni Szerződés részét képező, 2009-ben a Római Szerződések helyébe lépő szerződéses rendelkezéscsomag.

Európai Uniós Szerződés: A Maastrichti Szerződés részét képező 1991-ben aláírt Európai Uniós Szerződést 2009-ben módosító rendelkezéscsomag a Lisszaboni Szerződés részét képezte.

Maastrichti szerződés: 1991-ben aláírt, 1993-ban hatályba lépett szerződés, amelyet 12 tagállam írt alá. Módosította az alapító szerződéseket, magába foglalta az Európai Uniós Szerződést és ebben létrehozta az első Európai Uniónak nevezett jogi képződményt.

Római Szerződések: Az 1957. március 25-én Rómában az Európai Gazdasági Közösséget és az Euratomot létrehozó szerződések közös elnevezése.

Szerződések: Az Európai Uniós Szerződés és az Európai Unió Működéséről szóló Szerződés.

I. FEJEZET

Az európai integráció története

Összefoglaló

1. Az európai egység eszméje és az euro-atlanti intézmények kiépülése
2. Az Európai Közösségek
   2.1. 1958–1972: A Hatok Európája
   2.2. 1973–1989: Az első bővítések
3. 1990–2009: Az Európai Unió, Maastrichttól Lisszabonig
   3.1. A Maastrichti Szerződés és a gazdasági és monetáris unió létrejötte
   3.2. Az Amszterdami Szerződés és az ehhez kapcsolódó fejlemények
   3.3. A Nizzai Szerződés és az Európai Alkotmányszerződés tervezete
   3.4. Az Európai Alkotmányszerződés tagállami fogadtatásától a Lisszaboni Szerződés megszületéséig
4. A Lisszaboni Szerződés szerkezete, hatása
   4.1. A szerződés szerkezete
   4.2. Milyen fő változásokat eredményezett a Lisszaboni Szerződés?
5. Az Európai Unió bővítési folyamata
   5.1. Az EFTA-államok csatlakozása
   5.2. A keleti bővítés fő állomásai
   5.3. A keleti bővítés mérlege
   5.4. A 2004 utáni bővítések és az EU szomszédságpolitikája
6. Globális kihívások
   6.1. Európa versenyképességének dilemmái és megoldási javaslatok
   6.2. Az Európai Unió összetett válsága
   6.3. Az Európai integráció értékelése

Összefoglaló

A fejezet az európai egység eszméjének megjelenésétől és első történeti példáitól kezdve mutatja be az euro-atlanti intézmények kiépülését a Lisszaboni Szerződés hatálybalépéséig, kiegészülve az ezt követő, 2018 közepéig tartó időszak legfontosabb európai integrációs fejleményeivel. Legnagyobb súllyal a Lisszaboni Szerződés megszületésének és a Szerződés jelentőségének, a bővítési folyamat hatásának, valamint a XXI. század első évtizedének második felétől indult és máig tartó, komplex válság fő kérdéseit tárgyaljuk.

1. Az európai egység eszméje és az euro-atlanti intézmények kiépülése

A nyugat-európai integráció a II. világháború utáni feszültségekkel terhes időszakban indult. Az újjáépítés, a megbékélés és a nemzetközi gazdasági és politikai kapcsolatok intézményei fokozatosan jöttek létre. Az Egyesült Államok és a Szovjetunió azonban háborús szövetségesekből ellenségek lettek, és amerikai részről a szovjet előrenyomulás feltartóztatása lett a külpolitika sarokköve,[1] míg orosz részről Nyugat-Európa csupán a nemzetközi osztályharc „kiéleződésének" következő terepe volt. 1

Sir Winston Churchill, 1946-ban, híres fultoni beszédében megjósolta a Balti-tengertől az Adriáig húzódó vasfüggöny leereszkedését Európára, néhány hónappal későbbi zürichi beszédében a szovjet blokkal szembeni Európai Egyesült Államok kialakítását sürgette, egyben javaslatot tett az Európa Tanács létrehívására is. A nagyhatalmak kiéleződő vitájában 1947-re Európa valóban kettészakadt: egy szovjet zónára, amelyre a kommunizmust és a tervgazdaságot erőltették, valamint egy nyugati zónára az Egyesült Államok „védőernyője" alatt, amely a plurális demokrácián és piacgazdaságon alapuló társadalmakat foglalta magában. A felosztott Európa közepén fekvő Németországot pedig a győztes hatalmak kettéosztották: a Német Szövetségi, illetve a Német Demokratikus Köztársaságra. 2

Az amerikai külügyminiszter, George C. Marshall által 1947-ben Európa számára meghirdetett mintegy 13,6 milliárd dolláros újjáépítési segélycsomag szétosztására és felhasználására egy koordinációs feladatokat ellátó szervezetet hoztak létre. Az 1948-ban párizsi székhellyel megalakult **Európai Gazdasági Együttműködési Szervezet** *(Organization for European Economic Cooperation – OEEC)* elsőként tükrözte a kontinens kettészakítottságát, hiszen az Egyesült Államok által az egész európai kontinens háború utáni újjáépítésére felajánlott segélyt a szovjet érdekszférába tartozó közép- és kelet-európai államok Moszkva utasítására nem fogadhatták el, így az csak Nyugat-Európára korlátozódott. A 16 nyugat-európai állam (valamint 17.-ként Nyugat-Németország nevében a megszálló hatalmak) részvételével megalakult szervezet a Marshall-terv végével nem oszlott fel, hanem 1961-ben átalakult a világ legfejlettebb piacgazdaságait tömörítő laza kormányközi szervezetté, a **Gazdasági** 3

[1] Kissinger (1996), 407. o. és 459. o.-tól.

Együttműködési és Fejlesztési Szervezetté *(Organization for Economic Cooperation and Development – OECD),* amelynek a fejezet írásakor 35 tagja van, közöttük 1996 óta Magyarország is.[2]

4 A következő lépés a nyugat-európai intézményépítés során az Európa Tanács megalakítása volt. Az 1948 májusában megtartott hágai Európa-konferencia eredményeként még abban az évben létrejött az Európa Mozgalom, majd 1949. május 5-én, Londonban, Európa egységének előmozdítására megalakult az **Európa Tanács** *(ET, Council of Europe).* Az elsősorban emberi jogi, valamint kulturális és társadalmi kérdésekkel foglalkozó szervezetet[3] tíz állam (Belgium, Dánia, Franciaország, Hollandia, Írország, Luxemburg, Egyesült Királyság, Norvégia, Olaszország és Svédország) hozta létre, székhelye Strasbourg lett. Az ET tagállamai által elfogadott egyik első és máig rendkívül fontos dokumentum az Emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló 1950-es Római Egyezmény,[4] amelyhez később további kiegészítő jegyzőkönyveket csatoltak. Az ET struktúrájából és hatásköreiből adódóan – az OEEC-hez hasonlóan – nem aspirálhatott egy jövőbeni föderális Európa kialakításában játszott központi szerepre. Ugyanakkor éppen ez a lazább felépítés tette lehetővé, hogy az 1989-es változások és a kétpólusú világrend összeomlása után a volt szocialista államok rövid időn belül sorra az ET tagjaivá válhattak.

5 Az említett gazdasági és politikai szervezetek alapítása mellett a legjelentősebb fejlemény a NATO létrejötte volt. 1949 áprilisában az Egyesült Államok vezetésével biztonságpolitikai-védelmi szervezetként megalakult az **Észak-atlanti Szerződés Szervezete** *(North Atlantic Treaty Organization – NATO),*[5] amelynek legfőbb célja tagállamai védelmének biztosítása volt a Szovjetunióval szemben. A szerződést Washingtonban írták alá az alapítók: az Egyesült Államok, Kanada, Izland, Norvégia, Dánia, Olaszország, Portugália, valamint a Brüsszeli Szerződés tagállamai. Ez utóbbit Egyesült Királyság, Franciaország, Belgium, Hollandia és Luxemburg kötötték 1948-ban, azzal a céllal, hogy a gazdasági, szociális és kulturális együttműködésen túl egy esetleges külső (német) agresszió ellen közösen lépjenek fel.

6 A fokozatosan kiépülő nyugat-európai, illetve transzatlanti struktúrák mellett a kontinens keleti felén is létrejöttek a Szovjetunió (SZU) vezetésével megalakított gazdasági és biztonságpolitikai szervezetek. 1949 elején Moszkvában megalakult a Kölcsönös Gazdasági Segítségnyújtás Tanácsa (KGST), amely egy tervgazdaságon alapuló, felülről irányított „szervetlen integráció" modelljét[6] rögzítette a következő negyven

---

2 Horváth – Tar (2001), 72–74. o.
3 Uo. 68–71. o.
4 Nem tévesztendő össze az EGK-t megalapító 1957-es Római Szerződéssel.
5 Horváth – Tar (2001) 55–60. o.
6 Gazdag (1995), 23–24. o.

évre a SZU és az európai szocialista államok között. Hat évvel később, 1955-ben megalakult a Varsói Szerződés, amely pedig a SZU és szatellit államai (Lengyelország, Csehszlovákia, Magyarország, Románia, Bulgária és Albánia) közötti katonai szövetséget teremtette meg. Még az év szeptemberében a „szuverén" államként elismert NDK is csatlakozott a szervezethez. A Varsói Szerződés egyben a jogi alapját is létrehozta annak, hogy a szovjet megszálló csapatok „ideiglenesen" a térség államaiban maradjanak. Az 1989-es történelmi fordulat után mindkét szervezet – jogutód nélkül – megszűnt.

A kormányközi alapokon működő intézmények kialakulása ellenére a német–francia megbékélés nem volt biztosított. 7

A megoldásra – a szén- és acélipar Nyugat-Németországgal együttes felügyeletére – Franciaország külügyminisztere, Robert Schuman 1950. május 9-én, a német kapituláció ötödik évfordulóján Jean Monnet, a francia tervhivatal vezetője által részletesen kidolgozott tervre[7] támaszkodva tett javaslatot. A javaslatot Konrad Adenauer német kancellár üdvözölte, majd Olaszország és az 1948 óta vámunióba tömörült Benelux államok is jelezték részvételi szándékukat. A politikai egyetértést követően egy éven belül megszületett az **Európai Szén- és Acélközösséget** *(ESZAK, European Coal and Steel Community, ECSC)* létrehozó Szerződés, amelyet 1951. április 18-án Párizsban a hat állam írt alá, és 1952-ben lépett hatályba. 8

Az új szervezet a fasiszta múltjától megszabadulni akaró NSZK és Olaszország számára nemzetközi elismerést és diplomáciai „rehabilitációt" jelentett, továbbá az NSZK számára a Ruhr-vidék és a Saar-vidék státusának rendezését is előrevetítette. Franciaország az európai politikában betöltött vezető szerep reményével ellensúlyozta a dekolonializációt, a Benelux államok pedig kiszolgáltatott geopolitikai helyzetüknek igyekeztek véget vetni.[8] A politikai megegyezést az is segítette, hogy az integráció elindításának meghatározó egyéniségei (Robert Schuman, Alcide de Gasperi, Konrad Adenauer) azonos, kereszténydemokrata politikai platformon álltak. Fontos, hogy az együttműködés egy politikai problémát tudatosan egy kiemelt gazdasági ágazat integrálásával orvosolt. A hadiipar alapját képező szén- és acélipar integrációjával Franciaország így ellenőrizhette és megelőzhette Németország esetleges titkos újrafegyverkezését, az intézményesített kapcsolatokon keresztül pedig a hosszú távú békés együttműködés alapjait teremtette meg. 9

Az ESZAK – vagy közismertebb nevén a Montánunió – különlegessége a korábban alakult szervezetekhez képest annak nemzetek feletti jellegében állt. A központi intézmény ugyanis egy olyan Főhatóság volt, amelyre a tagállamok teljes mértékben 10

7 Diebold (1959).
8 Kiss (2000), 33–225. o.

átruházták a szén- és acélágazat feletti rendelkezési jogukat, vagyis nemzeti szuverenitásuknak erre a szektorra vonatkozó részét. A nemzetek fölötti Főhatóságnak, a későbbi Európai Bizottság elődjének, első elnöke a terv kidolgozója, Jean Monnet lett.[9] A Főhatóság rendkívül széles önálló döntéshozatali hatáskört kapott, a tagállamoktól függetlenül, kizárólag a Közösség érdekében járt el, és hozott a tagállamokra kötelező rendelkezéseket. Ugyanakkor rendszeresen konzultált a tagállamokkal, amelyek érdekeiket a Miniszterek Tanácsában képviselhették. Megalakult a nemzeti parlamenti képviselőkből álló Közgyűlés, valamint az ESZAK Bírósága is. Az intézményeknek Luxemburg adott otthont – a Közgyűlés kivételével, amely kezdettől fogva Strasbourgban működött. Az alapító atyák számára a Montánunió nem önmagáért volt cél, hanem az első pragmatikus lépést jelentette a jövőben felépítendő európai föderáció felé, amit markánsan jelez az 1950. május 9-én elhangzott Schuman-nyilatkozat is.

11 Az ágazati integráció sikeres beindulása ellenére a politikai integrációs tervek azonban meghiúsultak. Először az **Európai Védelmi Közösség** *(EVK)* terve merült fel, amelyet René Pleven, francia miniszterelnök még 1950-ben dolgozott ki (és amelynek akkor a koreai háború kitörése is aktualitást adott). Az eredetileg nemzetek feletti struktúrában elképzelt, a tagok által felállítandó közös hadsereget megcélzó Pleventervet a Hatok külügyminiszterei (bizonyos módosításokkal) 1952-ben Párizsban alá is írták, de ratifikációja éppen a francia belpolitika ellenállásán bukott meg. A helyette 1954-ben létrejött szervezet, a **Nyugat-európai Unió** *(NYEU; Western European Union, WEU)* nem rendelkezett katonai infrastruktúrával, mégis fő célja a kollektív védelem biztosítása volt a tagjait ért fegyveres agresszió esetén.[10] Az EU védelmi szerepkörének fokozatos kialakulásával a NYEU elveszítette önálló szerepét, és 2000-ben megszűnt.[11]

12 A nagy ívű politikai integrációs tervek kudarca után a Schuman által is megjósolt fokozatos építkezés folytatódott. Az ESZAK sikere nyomán, valamint az ötvenes évek látványos gazdasági fellendülésének légkörében a hat alapító állam a folyamatot hamarosan a gazdaság egészére is ki kívánta terjeszteni. Ebben a szellemben rendeztek konferenciát a Montánunió külügyminiszterei az olaszországi Messinában, 1955 júniusában, ahol döntöttek az Európai Közös Piac létrehozásáról, valamint az atom-

---

9 Duchene (1994).

10 Horváth – Tar (2001) 79–83. o.

11 A NYEU Parlamenti Közgyűlése, amely a tagállamok azon képviselőiből áll, akik az ET Parlamenti Közgyűlésben is jelen vannak, tovább folytatja munkáját. Emellett a Nyugat-európai Fegyverkezési Csoport és a Nyugat-európai Fegyverkezési Szervezet sem szűnt meg, sőt, az előbbi több új teljes jogú taggal, köztük Magyarországgal is kibővült. A NYEU Műholdközpontját, illetve Biztonságpolitikai Intézetét az EU vette át, és tulajdonképpen a kollektív védelemről szóló 5. cikket sem helyezték hatályon kívül. Horváth – Tar (2001), 79. o.